

Molnár Lajos

ARCOK CSUDABALLÁRÓL*(Részletek)**Csudaballa története*

Ti nem ismeritek Csudaballa történetét, hát most elmondom nektek. Hogy mióta élnek itt emberek, nem tudható, annyi bizonyos, hogy szántáskor kőbaltákat, csontfésűket és -tűket fordít ki a földből az eke. A falu nevét a Balla családról kapta, valamikor a környéket ők birtokolták. Csudaballának ezért hívják, mert időnként különös dolgok történnek. Az öregek azt mondják: a falu felett nyitva az ég, mesélik: valamikor aranyalma hullott Ballára. A krónikák szerint tizenkétszer égett le a falu, és hétszer a Körös árvize pusztította el, de szívós nép él itt, mindig újraterlepiült.

A templom építéséről még ma is beszélnek. A torony most is magas, pedig egyesek szerint fele, mások úgy mondják, a harmada az építés után rögtön ledőlt. Már a tető is rajta volt, amikor északról heves, hideg szél támadt, a munkások a déli oldalon szalonnát sütöttek. Egyszer csak: zsupsz!, leomlott a torony. Csudák csudája, senkinek sem esett baja, még a tűz sem aludt ki. De a téglákat a falu végéről kellett visszahozni.

Apám gyermekkorában hallotta az öregektől, hogy régen nagyon gazdag volt Csudaballa. Ha a Körös vizébe szigonyt hajítottak, arra mindig akadt hal. A levegőben vízimadarak röpdöstek, a rétekben vadak nyüzsögtek. Akkor még csak a magaslatokat művelték meg, inkább állattartásból éltek a ballaiak. Hatalmas ménese, gulyája, csordája, kondája, juhnyája volt a falunak. Anyai nagyapám minden őse juhászatból élt. Az üknagyapám az egyik téli napon arra ébredt: éjjel valaki elhajtotta a birkákat. A hóban követte az állatok nyomát, és egy barlangban meg is találta őket. Megtudta, Rózsa Sándor bandája lopta el a jószágokat. A betyárvezér azt mondta, ha a többi közül ki tudja választani a birkáit, akkor elviheti őket. Üknagyapám úgy is tett.

Nem tudom, a ti gyermekkorotok milyen volt, nekem életem legszebb szakaszát jelenti, akkor szabadon éltem. Magunk készítette íjjal, fakarddal, csúzlival katonást játszottunk, a falu határában bóklászva vadásztunk. Gyakran birkóztunk, ma is az orromban érzem a friss tavaszi fű illatát. Vályogfalú szoba-konyhakamrás kis házban laktunk. Esténként a petróleumlámpát a falba vert szögére akasztottuk, azzal világítottunk. Ha elkormolódott az üvege, édesanyám fehér ronggyal törölte tisztára. A vízbe marhaszart tett, azzal mázolta le a földes padlót, hogy ne poroljon. Az egész napra való vizet hajnalban – míg mi, gyerekek aludtunk – hordta meg a téveszközpontból. A bádogteknőben félnapig kézzel dörzsölte a család szennyesét, akkor még nem volt hipó, ki kellett főznie a ruhákat. Hetente kenyeret sütött, a kemence szájánál vártunk a kiscipóra, hogy a konyhaajtó küszöbére ülve frissen, magába megegyük.

Először a villany érkezett meg. Arra figyeltünk föl, traktorok jönnek földfúróval felszerelve, és kiássák az oszlopok helyét. Ezek olyan mélyek voltak, ha beleugrottunk, a társunknak kellett nyújtania a kezét, hogy kimásszunk. Amikor a villanyt a házakba bevezették, szállt a por a lakásban, ahogy a szerelő a vályogfalban véste a vezeték helyét. A környéken elsőnek Kovácsék vettek tévét, kis képernyős Kékkest. A jó filmnek hamar elterjedt a híre, mindnyájan odajártunk tévézni. A nagyszobában rongyszőnyegen ülve néztük Vihar lovag legújabb kalandjait. Aztán megjött a víz is. Markolóval szedték ki a csöveknek az árkot, abba jártunk az iskolába, a kiszedett földrögökkel góráltuk egymást.

Ma már alig szülnék a csudaballai nők, azt mondják: a gyerekekkel sok baj van. Helyettük inkább kutyákat tartanak, azt etetik, simogatják, sétáltatják. Az iskola bezárt, az az öt-hat gyerek a szomszédos Bozsódra jár át tanulni. A falu egyre kisebb, csak a temető nő. A fiatal párok már nem építenek házakat, valamelyik jobb állapotban lévő üresbe költöznek be. Ha szélvihar jön, és a tetőről leveri a cserepeket, nincs, aki azokat megigazítsa. A falak megereszkednek, az ajtók, ablakok megvetemednek. Az ablakszárnyakat csapkodja a szél, az üvegszilánkok messze repülnek.

Százötven év múlva majd meghal Kiss Erzsébet, aki hetven év múlva fog megszületni, de őt már nem lesz, aki eltemesse, mert ő lesz az utolsó csudaballai. A házak összedőlnek, csak földhalom jelzi helyüket. A kutyák, a macskák, a patkányok és az egerek is máshová költöznek. Majd hosszú ősz hajjal, esőverte zöld kabátban sétálok a romok között, és a régi falumra emlékezem.

Miska, a szeptember

Csudaballán azon a csütörtöki délutánon sűrű zápor mosta tisztára a levegőt. Este az út menti árkokban hangosan kuruttyoltak a békák. Lefekvéshez készülődve Buga Mihály kockás ingben és fekete klottgatyában ment ki bezárni a kaput. Ahogy a vékony, hegyes orrú, sötét szemű fiatalember visszafelé jött a félretaposott papucsában, bokája megbicsaklott a téglával kirakott egyenetlen járdán. A konyhaajtóban is elfordította a zárat. Bent a konyhában hallotta: Bundás, a fehér kuvasz nyugtalanul kaparja az ajtót. A falon lógó petróleumlámpához lépett, és felülről elfújta a lángot. Várt egy pillanatot, hogy szeme hozzászokjon a sötétséghez. Mikor már foltként látta az ismert bútorokat, elindult a szoba felé. Ekkor hátulról nagy pukkanást hallott, majd a széttört üvegdarabok halk koccanását a földes padlón.

Valaki meg fog halni, jutott eszébe az ismert jóslat, talán azért olyan nyugtalan a kutya. A zsákban zizegett a szalma, amikor lefeküdt. Magára húzta a dunnát. Böske és a kis Miska szuszogásából hallotta, még nem alszanak. A jobb oldalára fordult, baljával átkarolta az asszonyt, így szeretett aludni.

Azra ébredt, hogy mackós külsejű férfi áll a ágya végén. Hirtelen azt se tudta, higgyen-e a szemének. Aztán összeszedte magát:

– Mit keres itt? – mondta suttogva, hogy ne ébressze föl az alvókat.

– Szombat hajnalban el kell indulnia a máriaszentkúti búcsúba!

– Miért kéne elmennem?

– Mert meg kell gyógyítania egy gonosztól megszállott embert.

– Összetéveszt Rozgovics doktorral.

– Magának imádsággal kell gyógyítania!

– Nem értek hozzá! – szabadkozott Miska tovább, de az idegen férfi erre már nem volt kíváncsi, elindult a konyha felé, és kiment a zárt ajtón keresztül. Csak ostoba látomás volt, gondolta, de mégis úgy érezte, mintha nem is ágyban, hanem koporsóban pihenne.

Reggel fáradtan ébredt. Míg az udvaron ellátta a malacokat és a tyúkokat, az apró termetű, zöld mandulaszemű Böske gyors mozdulatokkal reggelit készített. A viaszos vászonterítővel letakart asztalon tojásrántottát ettek, mikor Miska elmesélte álmát az asszonynak.

– Na, és elmész Máriaszentkútra? – kérdezte Böske.

– Miért mennék? – kérdezett vissza szinte meglepetten.

– Talán igaz az álom.

– Még sohasem gyógyítottam, meg tudod, mennyi a munka. Most búcsúba... Na, jó, majd meglátjuk – zárta le Miska a témát, és a piros pettyes teás bögre után nyúlt.

Abban az évben különösen szép volt a tengeri. Langyos tavasz jött, már Szent György-nap előtt két héttel földbe került a mag, májusban két esőt is kapott, és mély zöld színben mutatta magát. Az ilyen tengeri pünkösöd után szokik fölfelé, menne a föltámadott Krisztus után, ezért igyekeznünk kellett az ekézéssel, hogy ne törjék össze a megnőtt tengeri leveleit.

Miska az eke szarvát tartotta, apja a kantárnál fogva vezette Keselyt a sorok között, együtt gazdálkodtak a család földjén. Délben a kukoricaföld szélén álló fűzfa alatt ebédeltek. Bakóból szedték elő az ennivalót. Bal kezük hüvelyk- és mutatóujjával fogták a kenyeret, a mutató- és középső ujj közzé tették a szalonnát, a középső és gyűrűsujj közzé pedig a zöldhagymát, és a bicskával kanyarítottak mindháromból.

– Apám, pünkösdkor elmennék a máriaszentkúti búcsúba – próbálkozott Miska. Csontos, ráncokkal barázdált arcú apja a bicskával a szalonnát épp a szájába tette, mozdulata hirtelen megmerevedett. Nagy szemekkel nézett Miskára, a fiú észrevette, bal oldalt egy kenyérmorzsa a bajszára ragadt.

– Nincs elég munka?! Majd adok én neked búcsút! – válaszolta apja, aztán egész nap nem szóltak egymáshoz.

Mikor a fia megnősült, az idős Buga a szomszédban vett neki házat, hogy könnyebben együtt dolgozhassanak. Este a két öreg petróleumlámpa mellett vacsorázott, Margit paprikás krumplit főzött, azt kanalzták csendben. Az ura egy szót sem szólt, felesége ezen nem csodálkozott különösképpen, máskor is megesett már ez az elmúlt három évtizedben. Tudta, a férje gondolkodik.

Éjfél körül felébredt az öreg Buga, és nem tudott visszaaludni. Eszébe jutott, biztosan sokat evett a paprikás krumpliból, no, meg kolbász is volt benne. Bár fáradtnak érezte magát, de egész éjjel csak forgolódott. A sötételő résén keresztül már fény szűrődött be, virradt. Ekkor hirtelen azt látta: az utcán kék selyemruhás nő jön, vállán arany palást, fején aranykorona, derekán fehér öv gyémántokkal kirakva. Észrevette: mezítelen lába nem éri a járdát. Mikor befordult hozzájuk, akkor látta meg szabályos, szomorú arcát szokatlanul nagy szemével. A bezárt kapu, a konyha-, a szobaajtó mind kinyílt előtte, megállt az öreg ágyánál, ő meg azt se tudta: ébren van-e vagy aluszik?

– Dicsértessék a Jézus Krisztus, fiam szentséges neve – köszönt a nő.

– Mindörökké, ámen – fogadta Buga meg-megránduló alsó szájjal.

– Fiad hiába kért, hát most én mondom: engedd el a búcsúba, mert én is látni akarom – ennyit mondott, aztán megfordult és indult kifelé. Ahogy jött, úgy ment el. Az öreg Mihály csak azután ocsúdott fel, mikor már nem látta a nő aranypalásttal letakart vállát. Fiatalos gyorsasággal szállt le az ágyról, a konyhában magára kapta a ruháit, és szaladt át a fiához. A bezárt kaput zörgette:

– Miska ébredj, indulj a búcsúba! – kiabálta többször is, egészen addig, míg a fia kócos hajjal meg nem jelent a konyhaajtóban. Egy-másra néztek, és fejükkel biccentettek.

Böske fél kenyeret, jó darab füstölt szalonnát és egy csomó zöldhagymát készített Miska bőrtarisznyájába, amit még a nagyapjától kapott. Az asszony azt szerette volna, ha a napsütés miatt kalapban indul útnak, de Miska ragaszkodott hozzá, hogy hajadonfővel és mezítláb menjen a búcsúba. Azt mondta, közel akarja érezni magához a földet és az eget.

Máriaszentkút a kápolnával együtt Bikeri határában volt, valaha Bajkútnak hívták. Büngösdön, a szomszédos faluban a tizenkét éves vak Kereki Ferkó azt álmodta, ha a kút vizében megmosakszik, látni fog. Másnap reggel az anyja elvezette a kúthoz, a favederbe vizet húzott, azt lerakta a kútkáva sarkára. Ahogy a fiú megmosta az arcát, elkezdett ujjongani.

– Mit látsz, fiam? – kérdezte az anya.

– A kút vizében szép asszony van – kapta a választ.

Gyorsan elterjedt a gyógyulás híre. Hamar rájöttek, nemcsak a szembetegségeket, a kéz- és lábfájást is gyógyítja a víz. Kis medencét építettek a kút mellé, hogy fájós kezüket, lábukat abba áztassák a betegek. Aztán a kápolna épült meg, és évente több búcsút is tartottak. A gyógyulásoknak köszönhetően a kápolna padlása ma már mankókkal teli.

Mire Miska Máriaszentkútra ért, a búcsúsokat már ott találta. Legelőször is bement a kápolnába, leült a főoltár előtti padban, és imában Máriától kérte, ha tennivalója lenne itt, azt mutassa meg. Mikor kilépett a kápolnából, látta, valakit közrefognak az emberek. Ahogy közelebb ment, akkor ismerte fel azt a férfit, aki a csütörtök éjjel megjelent neki. Izzadt, borostás arccal, csapzott hajjal kutyaként vonított, karjainál fogva két erős férfi vonszolta.

Miska megállt a gonosztól megszállott előtt, elmondta a Miatyánkot, az Üdvözlégyet és a Hiszekegyet. Amikor Jézus vagy Mária nevét említette, a megszállott vicsorgott és csattogtatta a fogait. Az imádságok után Miska így folytatta:

– Gonosz lélek! Jézus Krisztus nevében parancsolom, hagyd el ezt a keresztség által megváltott testet!

A megszállott erre elkezdett nyüszíteni, majd összerogyott a térde, és arccal a földre esett. Miska odalépett hozzá, hanyatt fordította, ekkor látta meg, légy mászik ki a száján, pillanatra megáll alsó ajkán, majd elrepült. Kitapogatta a fiatalember nyaki ütőerét, az hevesen vert. Megkérte a két férfit, fektessék le a fűre a templom melletti vad fügefafa alá. Miska leült a beteg mellé. Odajött hozzá két nő, az egyik alacsony, sovány, mosolygós ősz hajú asszony, a másik meg szintén sovány, olyan madárcsontú, aggódó tekintetű fiatal nő volt. Miska megtudta, a fiatal a megszállott felesége, az idős az anyósa.

Ő mesélte el, hogy Pakacról jöttek, a legény: Kárász Pista a szomszédjukban lakott. Szorgalmas, jószívú volt, megszerette a lányukat, oda is adták neki. Két évig úgy éltek, mint a galambok, a harmadikban kislánnyal ajándékozta meg őket az Isten. Ekkor kezdődött a gond. A gonosz elhitette Pistával, hogy nem ő a gyerek apja. Egy darabig dúlt-fült, majd kijelentette a feleségének, tovább nem tűri a kislányt a házban, vigye, ahová akarja. A madárcsontú fiatalasszony: Kádár Zsuzsi összetett kézzel könyörgött: rajta kívül más embert nem szeret, és ő a kislány apja. Erre Pista leakasztotta a falon lévő feszületet, és letette az asztalra:

– Tegyük mindketten rá a kezünket, és esküdjünk meg! Kezddj!

– Ha nem tőled való ez a kislány, az Úristen fosszon meg mindkét szemem világától, zsugorodjon össze a kezem és a lábam.

Pista következett:

– Ha én vagyok a kislány apja, mint veszett kutya úgy vonyítsak, menjen el az eszem, hogy mindenki csodálkozzon rajtam!

Már aznap este Zsuzsi azt vette észre rajta, hogy nyugtalanul járkel, sehol sem találja a helyét. Egész éjjel nem aludt. Reggel a kenyérvágó késsel a bölcső körül sündörgött. Mikor kiment a jószágokhoz, Zsuzsi a kislánnyal hazaszaladt a szüleihez, és bezárták a kaput. Pista kezében a késsel utánuk ment, zörgetett a kapun és kiabált. Erre fölfigyeltek a szomszédok, és hatan elvették tőle a kést, sőt, hogy ne csinaljon bajt, meg is kötözték.

Közben a vad fügefafa alatt magához tért Pista, pislogott zöld szemével. Miska újra elmondta a Miatyánkot, az Üdvözlégyet és a Hisszekegyet. Amikor Pista megkérte, menjenek be a kápolnába, hogy közösen imádkozzanak, Miska úgy érezte, a különös álom óta új ember lett. Akkor még nem tudhatta, hogy ezután mindig el fog járni a búcsúba, ott már keresni fogják a betegek, és Csudaballa környékén csak úgy fogják emlegetni: a szentember.

(Bárka 2005/1.)

MOLNÁR LAJOS 1960-BAN SZÜLETETT SZEGHALMON. PRÓZÁT ÍR.